

Papež, občan světa

Frédéric Mounier

Mezi Benediktem XVI. a Františkem bude stát papež Lev XIV. jako multikulturní papež, misionář, který povede bez výhrad a ve všech oblastech dialog se světem.

Bylo to pro všechny obrovské překvapení. Když se Lev XIV. objevil na lodžii baziliky svatého Petra, snad nikdo nevycházel z údivu. Msgre Robert Francis Prevost nebyl mezi „favority“, ba naopak. A pak jsme spatřili mladistvě vyhlížejícího muže, který byl před ohromným zástupem na náměstí Svatého Petra viditelně dojatý, ale zjevně se cítil ve své nové funkci dobře. Je třeba říci, že jeho zvolení již ve čtvrtém kole bylo výsledkem širokého konsenzu mezi kardinály-voliči. Kolující římské zvěsti mu na konkláve přisuzovaly až 100 hlasů, tedy mnohem víc než 89 hlasů představujících potřebnou dvoutřetinovou většinu z celkového počtu 133 kardinálů, z nichž většina nyní pochází z Jihu. Tento nový papež, Američan působící dlouho v Peru, má tedy velmi silnou legitimitu.

Dbaje svého vzhledu, se Lev XIV. hned při svém prvním vystoupení na lodžii svatého Petra oděl symboly papežského úřadu: vzal si červenou mozetu a slavnostní štólu se zlatými výšivkami, od nichž se jeho předchůdce chtěl oprostit. Během mše na závěr konkláve jsme ho také viděli opírat se o „ferulu“, pastýřskou hůl – biskupskou berlu, kterou používal Pavel VI. a poté i jeho nástupci až po Benedikta XVI. Během slavnostní inaugurační bohoslužby v neděli 18. května, která se celá slavila v latině, se opíral o feruli Jana Pavla II. Rozhodl se také obnovit práce na renovaci papežských apartmánů, které jeho předchůdce František opustil a ubytoval se v domě Svaté Marty, vatikánském hotelu.

Zároveň však nový papež od prvních dnů bezvýhradně zdůrazňoval bergogliovské poselství: opakované výzvy budovat synodální církev, apely na mír „beze zbraní a odzbrojující“, na nutnost dialogu pro církev „s otevřenou náručí“. Mír, spravedlnost a pravda – na těchto sloupech bude spočívat jeho pontifikát.

Církev synodální a kolegiální

Tento opakovaný apel na církev „synodální a kolegiální“ se opírá o dva pilíře. Na jedné straně je to papežova vlastní zkušenost bývalého generálního převora jeho kongregace. Tento řeholník, formovaný spiritualitou svatého Augustina, po celý

život praktikoval „kapitulní demokracii“, jež je vlastní zasvěcenému životu. Je zvyklý diskutovat a radit se se svými spolubratry. Hned nazítří po svém zvolení za zavřenými dveřmi zcela uvolněně a neformálně rozmlouval s kardinály, což František zanedbával a omezoval se na kontakty rázu spíše osobnějšího. Pro tohoto řeholníka, žáka svatého Augustina, není „kapitulní demokracie“ prázdným slovem, ale způsobem života: společně se radíme, debatujeme a rozhodujeme... A vždy máme na paměti jednotu jakožto cíl.

Na druhé straně se kardinál Prevost jako prefekt Dikasteria pro biskupy (Dicasterium pro episcopis) aktivně účastnil dvou nedávných zasedání synody o synodalitě, což je orgán, který zřídil papež František. Jeho posláním je zamýšlet se nad budoucností církve a jejím vedením a na základě těchto reflexí i rozhodovat. Tato dvě zasedání byla otevřena laikům, mužům i ženám – s hlasovacím právem. V rámci Prevostova vlastního dikasteria se na jmenování biskupů z celého světa podílely tři ženy.

Krátce před svým skolem svolal František nové synodní shromáždění na rok 2028. Jeho nástupce ve svém inauguračním kázání jasně uvedl: „Petr není osamělý vůdce. Jde spolu se svými bratry.“ Lze si dobře představit, že Lev XIV. se bude tímto výrokem řídit. Je třeba poznamenat, že se například snažil zmírnit reformní snahy německé církve, která během své nedávné synody vyzvala zejména ke svěcení žen a k ustavení synodální rady s laiky, muži i ženami, kteří by byli voleni a podíleli by se na vedení církve.

František se snažil oživit činnost biskupských konferencí. Lev XIV. – který po celý svůj život, jak v Americe, tak v Peru, a během svých sto padesáti cest po celém světě věnoval pozornost multipolaritě katolické církve – by měl v tomto úsilí pokračovat, aniž by však zároveň narušil jednotu církve. Jako žák sv. Augustina bude tento nový *primus inter pares* („první mezi rovnými“, což je jeden z papežových titulů) mužem jednoty. Před diplomatickým sborem, který se sešel 16. května bez přítomnosti kamer, zdůraznil zejména „neustálou a trpělivou práci“ Státního sekretariátu, k němuž se František stavěl velice kriticky a nedůvěřoval mu.

Otevřená a multikulturní církve

Volba jeho jména není náhodná. Řada papežů jménem Lev zanechala po sobě v církvi výraznou stopu. Zvláště Lev I. zvaný „Veliký“ (v letech 391–461, papežem 440–461), který v době vpádů barbarů dokázal jednat s Attilou a zabránit zničení Říma. Časově blíže nám byl Lev XIII. (1810–1903, papežem 1878–1903), který otevřel cestu k zásadnímu uznání tomismu, vyzýval francouzské katolíky k nezbytnému smíření s republikou, která k nim nebyla příliš vstřícná, a hluboce se ve světle evangelia zaměřoval na otázku sociální a položil tak pevné základy sociální nauky církve. Kromě toho obnovil činnost Vatikánské observatoře. Na tento jeho zájem o vědu navazuje v jistém smyslu i Lev XIV., který přikládá velký význam úvahám o problematice umělé inteligence (AI) a o jejích výzvách, nového paradigmatu, jež zpochybňuje kritické myšlení a nadřazenost člověka nad strojem, o čemž opět hovořil 16. května před diplomaty.

A pak tento první americký papež, živoucí syntéza obou Amerik, zřetelně ztělesňuje silné poselství Svatého stolce vůči Donaldu Trumpovi a J. D. Vanceovi, který se zúčastnil pontifikální inaugurace bohoslužby 18. května v Římě. Již několik týdnů před svým zvolením kardinál Prevost, tehdejší prefekt Dikasteria pro biskupy, veřejně poučil amerického viceprezidenta, který se nesprávně opíral o myšlení svatého Augustina, aby definoval „bližního“, který se podle Vancova názoru omezuje pouze na jeho osobní, rodinné, národní, či dokonce etnické okolí. Msgre Prevost, bývalý generální převor řádu augustiniánů, mu připomněl milosrdného Samařana a evangelní imperativ solidarity s bližním, byť by byl sebevzdálenější, a tak uvedl pojem „bližní“ na pravou míru. Krátce po Prevostově zvolení se exponent trumpovského smýšlení Steve Bannon nemýlil, když na sociálních sítích vytruboval: „Worst Pick Ever!“ („Nejhorsí možná volba!“) Faktem však zůstává, že americké katolické penzijní fondy, jako například bratrstvo Kolumbovi rytíři (Knights of Columbus), disponující miliardami dolarů, budou pro

Frédéric Mounier

Když se z diplomacie stává desková hra *Monopoly*, když „umění *dealu*“ ničí multilateralismus (k jehož obnově Lev XIV. vyzývá), když chaos a improvizace nahrazují racionálně vedený dialog, může papežovo slovo, které je ze své podstaty svobodné, „bezbranné a odzbrojující“, pomoci stanovit horizonty.

Vatikán nepostradatelné k vyrovnání jeho finančního deficitu.

Msgre Prevost, ovládající několik jazyků, jmenoval od roku 2023 velkou část nových biskupů. Setkával se s nimi v Římě při jejich návštěvách *ad limina*. Je velmi dobře obeznámen s životem místních církví, „zná každý jejich kout“. Detailně se vyzná v problematice kurie, která potřebuje „napravit“ vztahy se Svatým otcem poté, co ji ostře plísnil papež František.

Pokud jde o sexuální zneužívání, které je systémovým problémem univerzální církve, Lev XIV. jednoznačně podpořil rozhodnutí svého předchůdce, když František zakázal v Peru katolickou komunitu Sodalicio, která se údajně věnovala evangelizaci, ve skutečnosti však byla doupětem sexuálních predátorů. Nyní, jako papež, bude mít za úkol usilovat o realizaci kanonických úprav přijatých jeho předchůdci, prosadit obsah dokumentu *Vos estis lux mundi*, který od roku 2019 posiluje odpovědnost biskupů a řeholních představených, a také prohlubovat povědomí – od Severu k Jihu – o systémovém charakteru metastáz, které zachvátily a zamořily církev. V roce 2023 kardinál Prevost prohlásil pro oficiální portál Svatého stolce *Vatican News*: „Musíme být transparentní, čestní a upřímní, musíme doprovázet a podporovat oběti. Jinak se jejich rány nikdy nezahojí.“

Tato zneužívání nejsou jen sexuálními zločiny, ale i naprostou perversí autority spojené se svátostí kněžství. Pro bývalého prefekta Dikasteria pro biskupy bude tedy výběr, poté formace a nakonec hodnocení duchovních prioritou, kterou bude muset spojit s nezbytným posílením operačních kapacit Vatikánu v této oblasti. Ty totiž bojovníci proti zneužívání považují za notoricky nedostatečné: pár desítek úředníků v kurii nestačí k řešení neustálého přílivu případů, jež zamořují církev.

Kardinál Prevost, který sám pochází z několika rodin migrantů („Můj životní příběh je příběhem občana, potomka přistěhovalců, který sám emigroval“, jak připomněl před velvyslanci), si vždy kladl za cíl bránit jejich základní práva. Zejména protestoval proti zdem, které dala postavit Trumpova administrativa, a proti četným vyhoštěním a zatčením, kterých

- se dopustila v rozporu s americkými zákony. V tom lze spatřovat všechny známky otevřené, multikulturní a misijní církve, otevírající náruč světu.

Diplomatické záležitosti

Církev bude muset sladit svá slova a činy s turbulentním mezinárodním děním. Když se z diplomacie stává desková hra *Monopoly*, když „umění *dealu*“ ničí multilateralismus (k jehož obnově Lev XIV. vyzývá), když chaos a improvizace nahrazují racionálně vedený dialog, může papežovo slovo, které je ze své podstaty svobodné, „bezbranné a odzbrojující“, pomoci stanovit horizonty: „Bojovat proti lhostejnosti a neustále apelovat na svědomí, jak to činil můj ctihodný předchůdce, který byl vždy pozorný k volání chudých, potřebných a marginalizovaných, ale i k naléhavým problémům, které charakterizují a poznamenávají naši dobu, od ochrany stvoření až po umělou inteligenci,“ připomněl nový papež ve svém inaugurační kázání.

Způsob, jakým papež František řešil ukrajinskou otázku, zanechal stopy neporozumění, zejména proto, že Svatý stolec měl problém s jasným pojmenováním útočníka a napadeného. Lev XIV. se však vyjádřil rychle. Hned při modlitbě *Regina Caeli* 11. května prohlásil: „V současné dramatické situaci třetí světové války per partes, jak ji několikrát označil papež František, se i já obracím na vedoucí představitele tohoto světa a opakuji výzvu, která je stále aktuální: Už nikdy válku!“ Takto zvolal již před šedesáti lety Pavel VI. na tribuně Organizace spojených národů. „Nosím ve svém srdci utrpení milovaného ukrajinského lidu. Ať se učiní vše pro co nejrychlejší dosažení skutečného, spravedlivého a trvalého míru. Ať jsou všichni vězni propuštěni a děti se vrátí ke svým rodinám,“ přál si nový papež. Tento „skutečný, spravedlivý a trvalý“ mír, k němuž Lev XIV. naléhavě vyzývá, nemá nic společného s „bílou vlajkou“, kterou si přál jeho předchůdce. Papež Lev několikrát vyzval k „odzbrojujícímu míru beze zbraní“ a přišel i s konkrétním návrhem, který přednesl před zástupci východních církví: „Svatý stolec je připraven napomoci tomu, aby se spolu nepřátelé setkali a podívali se sobě do očí, aby byla národům dána naděje a důstojnost míru“, podobně jako při nečekaném setkání Donalda Trumpa a Volodymyra Zelenského během pohřbu papeže Františka. Podle papeže mír nemůže být „mrtvolným tichem po konfliktu, nýbrž darem pro každého člověka, aby se navrátil život“.

Zraky Lva XIV. se také obrátily k Blízkému východu, zejména k pásmu Gazy, kde lidé nesmírně trpí, a vyzval k „okamžitému zastavení bojů“. Papež, „hluboce zarmoucený“ situací v této oblasti, také vyjádřil přání, aby „byla vyčerpanému civilnímu obyvatelstvu poskytnuta humanitární pomoc a aby byli propuštěni všichni rukojmí“. Tento apel zopakoval po skončení

inaugurační bohoslužby. Toto jasné poselství je určeno vládě Benjaminu Netanjahu, která na pohřeb papeže Františka vyslala pouze svého velvyslance – jasný políček Svatému stolci.

Papeži bude rovněž ležet na srdci osud východních křesťanů, kteří byli hojně zastoupeni na inaugurační bohoslužbě a kteří jsou – historicky vzato – svědky počátků a rozkvětu křesťanství, ale kvůli pronásledování byli neúprosně odsouzeni k exilu. V červenci tohoto roku plánoval navštívit Nikaiu, dnešní Íznik v Turecku.

Velmi citlivým tématem tohoto nového pontifikátu bude dialog s islámem, který je strukturálně rozdělený a někdy poznamenaný smrtícími tendencemi. Oba předchozí papežové se opírali o šíitský islám, který má jasnou hierarchii spojenou se skutečnými akademickými strukturami, kde je přítomna teologická reflexe. František často projevoval velkou otevřenost vůči svým muslimským partnerům, což někdy vedlo až k otřesům mezi jeho vlastními věřícími. Podle jeho názoru se mělo za každou cenu dělat vše, co by mohlo přispět k budování míru (rozvoj člověka, zdraví, vzdělání, solidarita atd.), a to i nehledě na teologické příkopy, které oddělují křesťanství od islámu.

Další velmi složitou záležitostí, kterou bude muset Lev XIV. řešit, jsou vztahy s Pekingem. Říše středu odjakživa pohlížela na katolicismus s nedůvěrou, považovala jej za cizí moc se sídlem v Římě a podezírala z vměšování do svých vnitřních záležitostí, zejména v případě jmenování biskupů. Podobně jako Napoleon I. si i císařská moc v Pekingu přála mít pod kontrolou budování čínské katolické církve, kterou si dokázala představit pouze jako církev národní. Papež František postupoval trpělivě a za pomoci státního sekretáře kardinála Pietra Parolina a zejména diplomata Msgre Claudia Maria Celliho byla vypracována tajná dohoda, která ve většině případů umožňuje předběžnou nebo následnou konzultaci při jmenování biskupů. Čínská komunistická strana, vládoucí tvrdou rukou, a její „náboženská odnož“, Vlastenecká církev (Vlastenecké sdružení čínských katolíků), utahovaly smýčku kolem dvanácti milionů čínských věřících, kteří byli historicky rozděleni na „oficiální“ a „tajné“, a tato vratká dohoda byla proto Svatému stolci velmi vytykána. Dodejme, že Svatý stolec patří mezi několik málo států na světě, které udržují diplomatické vztahy s Tchaj-wanem...

Zachování jednoty a společenství

Lev XIV. se několikrát vyjádřil k respektu vůči stvoření a jeho uchovávaní a také k nutnosti ekologické transformace, tedy k tématům, která byla pro jeho předchůdce zásadní. Ve svém kázání z 18. května to upřesnil: „Stále vidíme příliš mnoho neshod, příliš mnoho zranění způsobených nenávistí, násilím, predsudky, strachem z druhých, ekonomickým paradigmatem, které vykořisťuje zdroje Země a marginalizuje ty nejchudší.“

Tento pohled bude nepochybně součástí tradiční pozornosti, kterou církev věnuje veškerému životu, od počátku až do konce, a též rodině jako základní buňce společnosti. Před diplomatickým sborem to papež vysvětlil takto: „Budování harmonických a mírumilovných občanských společností lze dosáhnout především tím, že vsadíme na rodinu založenou na stabilním svazku muže a ženy.“

V tomto bodě papež František, zůstávající věrný dogmatickým pilířům (odsuzování potratů a eutanazie), přijal vizi církve jako „polní nemocnice“, nikoli „celnice“, tedy vizi, která se drží morálky cesty spíše než činu a doprovází každého na jeho cestě, místo aby stanovovala normy. Lev XIV. v tomto ohledu zdědil neklid, jež vyslovil Jih, zejména Afrika, při zveřejnění deklarace *Fiducia Supplicans* (2023), která za určitých podmínek povoluje osobní požehnání členům stejnopohlavního páru. Msgr. Prevost tehdy reagoval: „Afričtí biskupové neodmítají naukovou autoritu Říma, ale říkají, že jejich kulturní situace je taková, že uplatnění tohoto dokumentu je jednoduše nemožné.“

Za otázkou etickou se pro církev skrývá zásadní problém. Zatímco církev čelí odstředivým tendencím vyvolaným kulturními specifiky, které jsou samy v různé míře nahlodávány různými „ismy“, jež odsuzovali předchůdci Lva XIV. (individualismus, relativismus, hédonismus, konzumerismus, subjektivismus), jak může smířit a sjednotit strukturující a zároveň podvrtný ráz evangelní zvěsti? Jak v obrovském duchovním supermarketu, podněcovaném sociálními sítěmi a mnohonásobně posilovaném umělou inteligencí, najít správné místo pro to, co je specificky lidské? Kde najít tvář v tvář „teologiím prosperity“, vzývaným a hlásaným evangelikálními skupinami, často spojeným i s trumpovskými populisty, euroskeptiky, klimatickými skeptiky, odpůrci očkování, konspiračními teoretiky a revizionisty správnou mez a místo pro modlitbu, slavení a praktické uplatňování evangelia, a to vše ve vzrůstající multipolaritě katolické církve? Lev XIV. to několikrát zdůraznil: „Církev je kvasem jednoty pro lidstvo, kvasem pro smířený svět.“

Vzhledem k rozsahu těchto problémů, k jejich řešení bude Lev XIV. moci využít svého dlouhého pontifikátu, se liturgické napětí dnes jeví jako omezené na západní oblast, kde počet katolíků klesá. Ačkoliv i v Peru neváhal napomenout *Opus Dei*.

Katolický tradicionalismus, založený na „teologii zpětného zrcátka“, bude pravděpodobně těžší z disciplinární shovívavosti Lva XIV., kterého lze jen stěží podezírat z „katolického wokismu“, neboť papež potvrdil svou oddanost velkým historickým liniím, na nichž je založen jeho pontifikát. Dalek toho, aby rozdmýčoval tento místy doutnající „wokismus“ v církvi, jej nepochybně nechá vyhasnout a soustředí se na oživení plamenů Letnic v celosvětovém měřítku.

Nic z toho však nebude možné bez konsolidované finanční

základny pro nejmenší stát na světě, který se dnes nachází v chronickém deficitu, podkopávaný přetrvávajícími vnitřními finančními skandály a snížením objemu mezinárodních darů, oslabený neochotou velkých amerických a německých dárců ve vztahu k Františkovi, ale i ztrátou důvěryhodnosti související, alespoň na Západě, s krizí sexuálního zneužívání. Ačkoli Vatikán již prakticky není daňovým rájem, i on musí čelit krizi důchodů, které dluží svým 3 000 zaměstnancům. K ozdravení této více než znepokojivé situace by měla přispět lepší správa jeho značného majetku (nemovitosti) po celém světě, lepší zhodnocení jeho příjmů z turistiky a poutí lidí z celého světa do Říma a vymýcení místních klanových praktik.

Pod patronátem Lva XIII. a svatého Augustina bude nový papež mostem, který svět ve jménu Kristově tak naléhavě potřebuje. Lze jen litovat, že byl zvolen pouze polovinou lidstva, což je v rozporu s novým způsobem fungování církve, který byl přijat během synody: od nynějška se jak v kurii, tak v diecézích podílí na reflexích a rozhodnutích katolické církve mnoho žen. Ženy by tak mohly být zapojeny do generálních kongregací, této první poradní části konkláve... Takový byl alespoň názor Lucetty Scaraffiové, italské teoložky a bývalé šéfredaktorky vatikánského časopisu pro ženy, který vychází jako měsíčník novin *L'Osservatore Romano*.

Náhoda, či Prozřetelnost? Během konkláve se v Římě konalo valné shromáždění Mezinárodní unie generálních představených. Těchto devět set žen z celého světa, které se všude angažují v oblasti podpory žen, zdraví, vzdělávání a budování občanské společnosti, vyslalo novému papeži jasný vzkaz: „Jako zasvěcené ženy si přejeme pokračovat ve společné cestě v synodální, otevřené a inkluzivní církvi, která je pozorná ke zraněním lidstva a stvoření.“

Biskupské a později papežské motto Lva XIV. „In Illo Uno unum“ („V tom Jediném jsme Jedno“) je inspirováno jedním Augustinovým komentářem k žalmu 127. „Jak ukazuje moje biskupské motto“, vysvětloval v červenci 2023, „jednota a společenství jsou součástí charismatu řádu svatého Augustina a také mého způsobu jednání a myšlení.“ A pokračoval: „Mám za to, že je velmi důležité podporovat v církvi společenství, a dobře víme, že společenství, účast a poslání jsou tři klíčová slova synody. Pro mne jako augustiniána je tedy podpora jednoty a společenství zásadní.“

Nový papež neztrácí ze zřetele definitivní cíl svého pontifikátu, který vyjádřil hned v prvních okamžicích na lodži svatého Petra: „Zlo nebude mít poslední slovo.“ Navzdory veškerému přítomnému zlu, a to jak v mediální oblasti, tak obecně lidské.

Frédéric Mounier je bývalý dopisovatel listu La Croix v Římě (2009–2013), autor knihy Pape François, une vie (Presses du Châtelet, 2023). Z revue Etudes č. 4328 (červenec 2025), přeložil Vladimír Petkevič.